

Т.М. ЛАДАН

кандидат архітектури, асистент

кафедри «Основ архітектури та архітектурного проектування»

Київський національний університет будівництва і архітектури (КНУБА)

УДК 728.1

КОНЦЕПЦІЯ: «ІНФОРМАТИВНА БУДІВЛЯ-МОНУМЕНТ» В СУЧАСНІЙ ПРАКТИЦІ ПРОЕКТУВАННЯ

Визначаються композиційні прийоми та стильові напрямки для утворення сучасної «інформативної» архітектури будівель. Подібно до монументів, наводиться формула для розрахунку видимості верхівок будівель.

Определяются композиционные приёмы и стилевые направления для создания современной «информативной» архитектуры зданий. Подобно монументам, приводится формула для расчёта видимости верхних частей зданий.

Composition methods and style tendencies for creation of modern "informative" architecture of buildings are defined. Similarly to monuments, the formula for calculation of visibility of the top parts of buildings is brought.

Архітектурі, яка уособлює належність її до історичного місця, втілює в себе його національні традиції, притаманна певна «інформативність», тоді вона набуває більш вагомої цінності ніж архітектура інтернаціональна. Регіональність, а скоріше, «вернакулярність» – важливі складові показники якості сучасного архітектурного об'єкту. Як показує практика проектування, архітектурна форма будівлі надає їй інтернаціональних рис, і саме деталі можуть надати певну «атмосферу» та «колорит» забудові, непорівняні з будь-якими іншими.

Одними з таких деталей традиційно виступали і виступають включення творів з монументального мистецтва, які пластично збагачують архітектурні об'єкти та утворене ними архітектурне середовище. В палітрі архітекторів перевагу у використанні отримують наступні з них:

- рельєфні включення (найчастіше барельєфні);
- мозаїчні панно (скляна мозаїка, майоліка);

- рельєфи, які покриваються мозаїкою (нова форма монументального мистецтва, яку запровадили художники В.Прядка та І.Литовченко);
- вітражні включення;
- кольорова суперграфічна обробка фасадів (кольоровий цемент, піроксилінові нітроцелюлозні, силікатні, синтетичні, масляні фарби, тощо; декоративне та кольорове тинькування);
- скульптурні монументи.

Протягом кінця XIX - XX ст.ст. за рахунок використання цих видів монументального мистецтва вирішувалися спільні завдання, пов'язані з перебудовою дійсності, у прагненні до вираження високих ідей та естетичної насиченості, для утворення закінченої ідейно-образної завершеності архітектурного середовища. Пластична обробка фасадів будівель складається в основному з площинного, пуристичного або кубістського розчленування вертикальної площини стіни. Проектування ведеться за трьома основними принципами:

1. «статика»: виявлення каркасу будівлі (метричні ряди фрамуг, решітка);
2. «динаміка»: руйнація каркасу будівлі за рахунок внесення у структуру фасадів великомасштабних членувань кольорових плям вільної форми; шахматне (сюрреалістичне) розташування панелей;
3. «комбінаторика»: розподілення будівлі на частини меншого масштабу; вільне розташування чарунок та різних матеріалів на фасаді (майоліка, барельєфи, тощо); включення скульптури у структуру будівлі.

Наприклад, кольорове рішення мікрорайону Троєщина у м.Києві спочатку приводило у шок громадкість столиці, але згодом мешканці оцінили його естетику, яка була досягнена індустріальними методами (в основу рішення був покладений принцип несподіваності від вільної форми кольорових плям – використовується традиційна для київщини кольорова

гама: тепла керамічна, яка складається з темно-теракотових, охристих та білих тонів) [1].

Наприкінці ХХ - поч. ХХІ ст.ст. об'єкти здебільше західної архітектури самі набувають монументальності, пластичності, скульптурності зокрема. Зовнішня форма будівлі ускладнюється відходить від чіткої горизонталі та вертикалі. Роботу сучасного архітектора можна порівняти із роботою скульптора, або модельєра, який одягає каркас-тіло будинку у певний стиль, відмовляючись від зайвих прикрас минулих часів. Враження від архітектури такої будівлі завжди одне – вона магніт, який притягує до себе мас-медіа, туристів, тощо. Тому ми можемо окремо визначити такий тип сучасної будівлі як «будівля-монумент», який зводиться за певними композиційними прийомами:

- кути, які скошуються (кут від 60 до 90°);
- консольні виступи (12; 13,75 м);
- заглиблення об'ємів (без обмежень, крім інсоляційних);
- закруглення (min R=6 м; max – в залежності від функції об'єкту, образу та конструктивних особливостей);
- обтічні поверхні;
- поверхні, які перетікають;
- перекручення;
- зсув об'ємів.

Загальні параметри можуть бути скореговані, в залежності від регіональних особливостей.

У ХХ ст. подібне направлення прослідковується у пошуках радянської архітектури 30-х та 50-х рр. (урядові, громадські та промислові будівлі Б.Іофана, К.Мельникова, висотні будівлі Москви, тощо).

Скульптурність архітектурних форм говорить про те, що при вирішенні композиції архітектурного об'єкту, архітектор стикається з тими ж факторами, з якими стикається скульптор при створенні скульптурного монументу. При цьому, найголовнішими з них стають:

- 1) регіональні світлотіньові особливості (кут падіння сонячних променів корегує форму та направлення окремих площин та рельєф профілей);
- 2) орієнтація (північна сторона – найбільша пластичність та глибина обробки, південна сторона – менший рельєф, менший контраст форм);
- 3) характер оточуючого середовища (фон – колір, фактура, характер розчленованості, повітряна перспектива);
- 4) напрямки пішохідного та транспортного руху (кордони огляду об'єкту);
- 5) оптимальні відстані споглядання (ракурси, оптимальна відстань – дві висоти, при вертикальному куті зору 27°);
- 6) кольорове освітлення об'єкту, тощо [2].

В більшості випадків в сучасній практиці проектування ігнорується виразність силуету сучасних фасадів – масштаби їх завершень. «Голова» будівлі стає або дуже мілкомасштабною, або навпаки пригнічує споглядача своїми гіперформами – порушуються пропорції будівлі в цілому. Тому на стадії проектування дуже важливо проаналізувати «поведінку» світлотіні в різні часи дня та ночі, тощо, і тим самим отримати можливість підкорегувати об'єм будівлі (висота, ступінь деталізації пластичної форми, гра освітлення) в залежності від місцерозташування.

Таким чином, правильно визначене місце, можливість споглядання та відстані, з яких забезпечується вигідніший вигляд будівлі, будуть задавати певний нахил окремих об'ємів, і тим самим визначать відповідну довжину тіні на фасаді, забезпечать виразний силует та повноту сприйняття деталей по всій висоті будівлі – зумовлять відповідне регіональне моделювання її форми.

На відміну від монументів (в яких голова статуї дорівнює $1/8$ її висоти), розміри верхівок сучасних будівель-монументів мають значно більші розміри. Ціль – отримати більший % корисної площі (наприклад, готелі «Ленінградський» та «Україна» в Москві мають лише до 35% корисної площі – все заради екстер'єру). Величина ракурсів, кутів зору та оптимальні

відстані для огляду верхівок будівель можуть бути визначені за формулою 1 подібно як до монументів [2], але за винятком того, що за основу розрахунків буде взята вісь із зміщенням від центру до країв (відстань повинна визначатися у межах 1/3 ширини корпусу будинку). Таким чином значно покращиться видимість верхівок будівель (Рис.1):

$$K = \frac{\sqrt{L^2 + H_1^2}}{H \cos a} \quad (1)$$

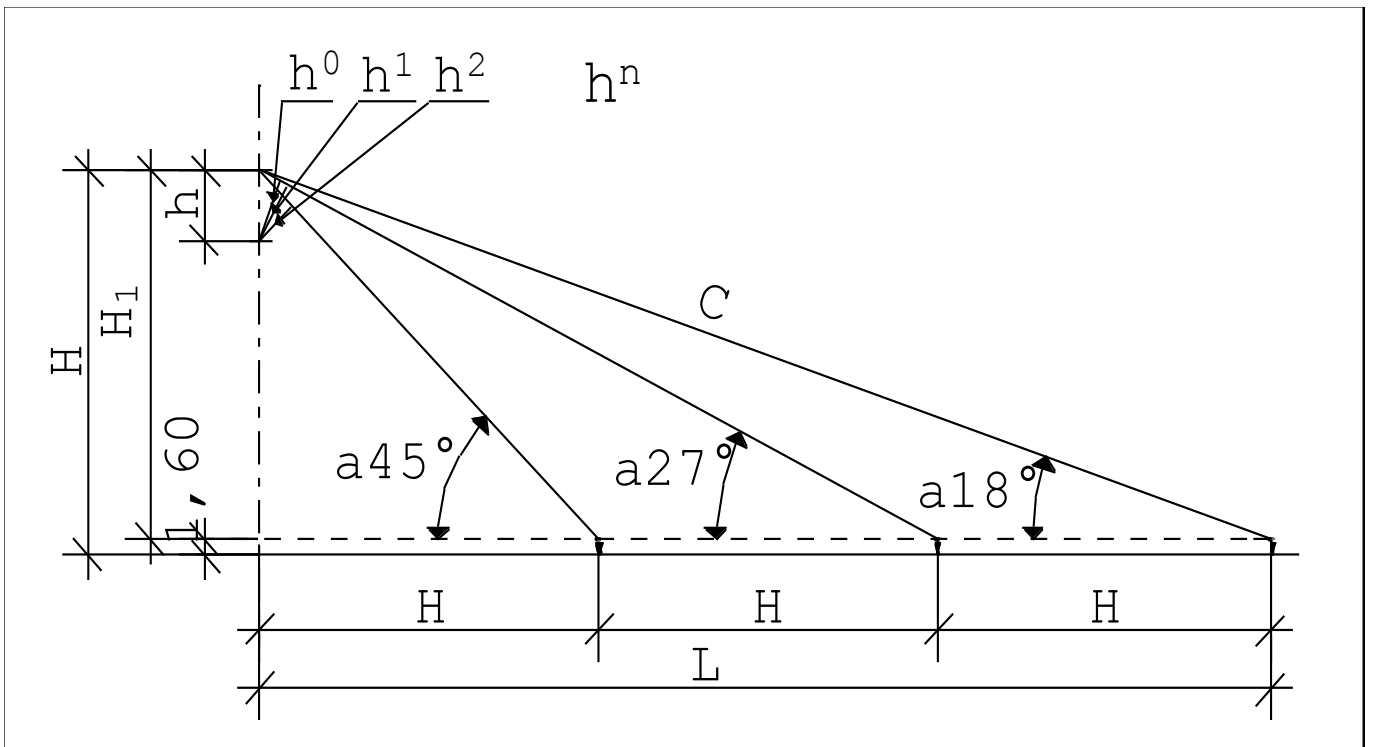

Рис.1. Схема для визначення основних параметрів будівлі-монументу:

K – відношення довжина зорового струму C до видимої висоти верхівки будівлі h^n (коефіцієнт ступеню видимості);

L – відстань від вісі верхівки до глядача;

H_1 – висота будівлі від верхньої крапки до рівня очей глядача;

h – висота верхівки;

$\cos a$ – косинус кута, який утворюється горизонтальною лінією на рівні очей глядача та кутом зору до верхівки, яка розглядається

«Тема», яка розгортається на фасаді – важлива складова сучасного «інформативного» проектування, якщо не його головна ціль. Монотонні скляні фасади обмежують фантазію споглядача, інколи і зовсім дратують, якщо різко вриваються у структуру віками складеного історичного середовища міста.

При огляді монументу велике значення має 100% виразність та пропорційність модельованої форми. Наприклад, при спогляданні за зображенням на поверхні обтічної форми ми можемо спостерігати за зміною характеру цього зображення як з різних крапок зору (Рис.2), так і в залежності від освітлення (Рис.3).

Рис.2. «Імпровізація I – у природному світлі», Т.Ладан
(яйце, масло, 5,5x4 см)

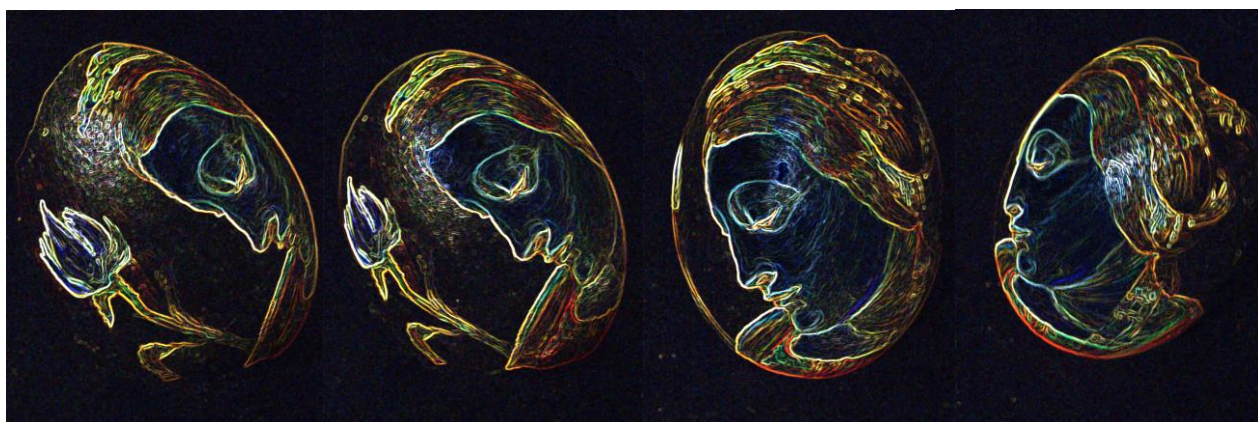

Рис.3. «Імпровізація I – у неоновому світлі», Т.Ладан (комп'ютерна обробка зображення)

В будь якого випадку, як при утворенні малих архітектурних форм, так і при проектуванні сучасної будівлі, ми не повинні викликати у споглядача почуття розчарування, а, навпаки, спонукати отримати вищу ступінь виразності від пропорційної обробки об'ємів та монументального зображення.

Таким чином, враховуючі вище визначені особливості параметрів складної архітектурної форми «будівлі-монумента» із включенням національних елементів монументального мистецтва виникне можливість утворення сучасної композиції «інформативної будівлі-монументу», яка буде спонукати глядача до творчого аналізу за рахунок двох основних позитивних розвиваючих складових:

- «натяку», який представляє собою певний код-символ, для за яким міститься розгадка певної інформації про об'єкт, історію його спорудження і т.і.;
- «підказки» із загальновідомими кодами та символами, які допомагають глядачеві розв'язати певну інформацію про об'єкт та приємно оправдовують надії глядача [3].

При новому будівництві, реконструкції типової індустріальної забудови другої половини ХХ ст., можуть бути утворені сучасні «вернакулярні» будівлі гідні свого часу та місцю. Інтернаціональними стильовими напрямками цих будівель можуть виступати: «біотехнічна архітектура», «неопластицизм», «неоорганічна архітектура», «декоративізм», «деконструктивізм», «необароко», «неомодерн», еkleктика ХХІ ст. – «вінтаж».

Перелік використаної літератури:

1. Велигодская Н. Украинская ССР. Троещина I – архитектурная супперграфика // Декоративное искусство СССР, 1986, №10, С.1
2. Артамонов В.А. Город и монумент, М.: Стройиздат, 1974, 224 с.
3. Ладан Т.М. Стіни київських Липок: архітектурні обертони // АСС, 2003, №2, С.114-115.

КОНЦЕПЦІЯ: «ІНФОРМАТИВНА БУДІВЛЯ-МОНУМЕНТ» В СУЧАСНІЙ ПРАКТИЦІ ПРОЕКТУВАННЯ

Визначаються композиційні прийоми та стильові напрямки для утворення сучасної «інформативної» архітектури будівель. Подібно до монументів, наводиться формула для розрахунку видимості верхівок будівель.

КОНЦЕПЦИЯ: «ИНФОРМАТИВНОЕ ЗДАНИЕ-МОНУМЕНТ» В СОВРЕМЕННОЙ ПРАКТИКЕ ПРОЕКТИРОВАНИЯ

Определяются композиционные приёмы и стилевые направления для создания современной «информативной» архитектуры зданий. Подобно монументам, приводится формула для расчёта видимости верхних частей зданий.

CONCEPT: «INFORMATIVE BUILDING-MONUMENT» IN A MODERN PRACTICE OF DESIGNING

Composition methods and style tendencies for creation of modern "informative" architecture of buildings are defined. Similarly to monuments, the formula for calculation of visibility of the top parts of buildings is brought.